

*О.П. Гузенко, доц., Криворізький економічний інститут
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”*

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ НАУКОВОГО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ “ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ”

Постановка проблеми. Банківська система України є важливою економічною ланкою, оскільки банки виступають у ролі фінансових посередників на грошовому ринку, здійснюючи перерозподіл грошових ресурсів як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. У зв'язку з цим банки – це установи, фінансовий стан і результати діяльності яких цікавить практично всіх юридичних і фізичних осіб, які є дійсними або потенційними акціонерами, клієнтами чи кореспондентами банку.

Враховуючи роль, яка відведена банківським установам, актуальним для вирішення залишається питання встановлення економічної сутності власного капіталу із визначенням його місця в загальній системі фінансового менеджменту. Вирішення цих проблем сприяє розробці більш обґрунтованої стратегії управління власним капіталом комерційного банку із врахуванням всіх існуючих чинників. Актуальність напрямку дослідження в межах даної статті обумовлена також суттєвим впливом і роллю власного капіталу комерційного банку на рівень його економічної самостійності та фінансової стійкості.

Метою дослідження є виявлення різних наукових поглядів на трактування категорії “власний капітал комерційного банку”, обґрунтування уточненого варіанту її змісту та ролі в сучасних умовах функціонування банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні проблеми формування якісного рівня фінансового менеджменту комерційного банку досить актуальні як через вплив на економічний розвиток, зокрема на конкурентноздатність банківської системи, так і внаслідок значення для вирішення завдань зростання рівня прибутковості і ліквідності конкретного банку. Під час дослідження проблеми фінансового менеджменту в комерційному банку стає зрозумілим, що їх вирішення має відбуватися у розрізі окремих складових управлінських циклів.

Потрібно мати на увазі, що в умовах сучасної ринкової економіки побудова моделі фінансового менеджменту комерційного банку відбувається під тиском змін, які висвітлюються на макроекономічному та мікроекономічному рівні. Тому дослідження в рамках даної статті зведено до розгляду ролі і сутності власного капіталу комерційного банку, який

виступає достатньо вагомою складовою в загальній структурі фінансового менеджменту.

Нагадаємо, що власний капітал комерційного банку становить одне з головних джерел ресурсів банку та займає невелику частку у їх сукупності. Вивчення практичної діяльності комерційних банків України дозволило визначити ряд особливостей, які стосуються власного капіталу:

- по-перше, за рахунок власного капіталу комерційні банки покривають близько 20-25 % загальної потреби в ресурсах;
- по-друге, комерційні банки користуються переважно позиченими і залученими коштами, в власні кошти призначенні для страхування інтересів вкладників і кредиторів банку;
- по-третє, в окремих випадках власний капітал комерційного банку залучається для покриття поточних збитків від банківської діяльності;
- по-четверте, власний капітал в процесі організації банківської діяльності забезпечує найвищий ефект від проведення банківських операцій за рахунок одночасного виконання кількох функцій.

Цілком зрозумілим є те, що власний капітал комерційного банку складає значно меншу частку в сукупному капіталі порівняно з іншими сферами підприємницької діяльності. Таке явище властиве банку, який здійснює мобілізацію вільних коштів на грошовому ринку і надає їх у борг.

Розробляючи модель управління власним капіталом комерційного банку, необхідно враховувати той факт, що банку капітал потрібний перш за все для страхування інтересів вкладників. З цього твердження випливає, що першочерговим призначенням власного капіталу комерційного банку є виконання ним захисної функції. У зв'язку з цим розмір власного капіталу комерційного банку – це важливий фактор надійності його функціонування.

Звернення до наукових праць таких вчених-економістів як О.В. Васюренко та К.О. Волохата [4, с. 80], В.І. Міщенко та Н.Г. Слав'янська [3, с. 73], О.А. Кириченко та В.І. Міщенко [2, с. 633], А.М. Герасимович [1, с. 21] показало, що трактування категорії “власний капітал” відбувається як в широкому, так і вузькому значенні.

Очевидним є те, що побудова моделі управління власним капіталом комерційного банку повинна відбуватися із урахуванням сутності понятійного апарату даного процесу. Мається на увазі дослідження різних підходів до трактування категорії “власний капітал комерційного банку”.

Нагадаємо, що термін “капітал” (фр., англ. – *capital*, лат. – *kaptalis* – головний) означає багатство (цінні папери, грошові кошти, майно), яке використовується для збагачення самого себе. Виходячи з цього, О.В. Васюренко та К.О. Волохата [4, с. 78] трактують капітал комерційного банку як сукупність внесених власниками (учасниками капіталу) власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників. Дещо інший підхід до розкриття економічного змісту власного капіталу комерційного банку наводять у своїй праці В.І. Міщенко та

Н.Г. Слав'янська. Автори пропонують власним капіталом вважати спеціально створені фонди і резерви, призначенні для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і які перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування [3, с. 73]. Такої ж думки додержуються О.А. Кириченко та В.І. Міщенко [2, с. 633]. Однак А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко [1, с. 21] розкривають дещо інший підхід до тлумачення категорії “власний капітал комерційного банку”. На їх погляд, власний капітал банку являє собою грошові кошти та виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовують для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку.

Дослідження змісту категорії “власний капітал комерційного банку” показало, що автори окреслюють функціональний зміст категорії, звертають увагу на мету її залучення, проте не враховують вплив на управлінський цикл. У зв'язку з цим, на наш погляд, трактування категорії “власний капітал комерційного банку” може мати такий зміст.

Власний капітал комерційного банку – це окремий об'єкт управління, який включає власні кошти засновників (акціонерів, власників) комерційного банку, що об'єднані у фонди і резерви і здатні забезпечити проведення банківських операцій з надання послуг із досягненням певної величини економічної вигоди.

Такий підхід до трактування даної категорії має декілька переваг:

- по-перше, розкриваючи власний капітал комерційного банку як окремий об'єкт управління стає зрозумілим, що менеджер банку повинен передбачити при його використанні основні елементи процесу управління: аналіз, планування контроль;
- по-друге, включення до категорії поняття “економічна вигода” свідчить про різні аспекти результативності діяльності комерційного банку, які можуть бути представлені певною сумою доходу, прибутку або рівнем економічної самостійності та фінансової стійкості банку.

Виходячи з вищевикладеного, варто зауважити, що власний капітал комерційного банку відіграє визначальну роль у процесі його створення та функціонування. За економічним змістом власний капітал є тим обсягом власних ресурсів засновників і акціонерів банку, який внесений ними для отримання доходів, із врахуванням ризиковості даної операції. Здатність власного капіталу комерційного банку використовувати захисну оперативну і регулюючу функції підвищує його роль в загальному фінансовому менеджменті.

Висновки. Роль власного капіталу досить значна для забезпечення надійності комерційного банку і ефективності його діяльності. Це твердження ґрунтується на таких аспектах: власний капітал є джерелом початкових ресурсів банку; капітал є засобом страхування інтересів

вкладників; капітал дає змогу банку виконувати свої зобов'язання в екстремальних ситуаціях; капітал допомагає підтримувати довіру клієнтів банку; капітал здатен переконувати кредиторів у фінансовій могутності банку. Розширене трактування категорії "власний капітал" доцільно проводити із врахуванням таких понять як об'єкт управління та економічна вигода. Саме їх використання сприяє більш поглибленому розкриттю економічного змісту власного капіталу комерційного банку та підкреслює його роль в загальному фінансовому менеджменті.

Список літератури

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
2. Банківський менеджмент: Підручник / За ред.: О.А. Кириченка, В.І. Міщенко. – К.: Знання, 2005. – 831 с.
3. Банківські операції: Підручник / За ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
4. Васюренко О.В., Волохата К.О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 463 с.

Отримано 19.11.2007

Гузенко, О.П. Дослідження ролі наукового трактування категорії "власний капітал комерційного банку" [Текст] / О.П. Гузенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. - Суми: УАБС НБУ, 2007. – Вип. 21. - С. 276-280.